

Autorski projekt Bobe Jelčića: *Govori glasnije!*

Satiričko kazalište Kerempuh, Zagreb

Praizvedba: 25. ožujka 2018.

Nina Erak Svrtan, Jadranka Đokić, Marko Makovičić, Vilim Matula, Nikša Butijer, Petra Svrtan

Foto: Ivan Posavec

Matko Botić

MORAMO SE MALO ŠALITI, ŠTA ĆEMO

...stvaranje nečeg istinski bitnog iz gomile naoko nepovezanih isječaka svakodnevnog trajanja, već desetljećima u vlastitim autorskim projektima isporučuje Bobo Jelčić

Na internetskoj stranici <https://twitter.com/podjiodsebe> može se naći twitter račun pod nazivom *Teška priča*, na kojem se sažetim, toj društvenoj mreži svojstvenim stilom, u nedogled redaju sintagme koje su čestim korištenjem zaslužile jedan sloj značenja više od onih neizlazanih i manje popularnih. Naprimjer, *Šta ste se svi nabilili ovde u kuhinju. Ili: Pričaćemo kad gosti odu; I sve oću da te nazovem pa nikad; Koje, mene da puste samo deset dana na vlast?! Kad bi se čovek drž'o ograničenja kad bi stig'o, nikad; Ali nije moje da mislim; Moramo se malo šaliti, šta ćemo*. Riječ je o suptilnom i neprevodivom fenomenu zrcaljenja nekih posve običnih, svakodnevno korištenih fraza, koje u artifičijelnom, internetskom kontekstu odjednom prestaju biti šuplje rečenice i mogu zazvučati poput blaga iz *kolektivnog nesvjesnog*. Hrvatski jezični portal frazu definiše kao *skup riječi s ustaljenim značenjem koje je različito od zbroja značenja njegovih članova*. Čini se kako u slučaju spomenutih sintagmi značenje nije samo različito, nego je i veće od pukog zbroja vlastitih sastavnica. Sličnu kazališnu alkemiju, stvaranje nečeg istinski bitnog iz gomile naoko nepovezanih isječaka svakodnevnog trajanja, već

Marko Makovičić, Petra Svrtn, Nikša Butijer, Jadranka Đokić

Radnja predstave vrti se oko provjerenih elemenata Jelčićeve autorske poetike; obitelj, željeni ili neželjeni gosti, small talk, slabo prikrivene neuroze

desetljećima u vlastitim autorskim projektima isporučuje Bobo Jelčić, čija najnovija zagrebačka predstava *Govori glasnije!* u Satiričkom kazalištu Kerempuh počinje kao ogledni primjer redateljeve idiosinkratične metode.

Govori glasnije! od samog početka opire se kazalištu, kako uspostavljanju magije četvrtog zida, tako i diktatu besprijekorne tehničke provedbe kazališnog čina. U toj predstavi već od samoga početka nešto je pogrešno; ne radi zastor, jednom, pa drugi i treći put, a glumica se ispričava za poteškoće zapodijevajući glumljeni privatni razgovor s publikom. Istoj glumici nešto kasnije i navodno pozli, a usput bivamo upoznati i s gospođom Brankom, stvarnom ili hinjenom inspiracijom za priču komada, koja predstavu prati iz prvog reda partera. Jelčiću je po svoj prilici bitno da od samog početka naglasi kako nije riječ o realističnom odsječku života, niti o snažnom redateljskom konceptu, pa se poput zaigranog djeteta poigrava s očekivanjima publike, smišljajući načine kako da olakša kazališni formalni oklop. Sva spomenuta rješenja očuđena nisu pretjerano uvjerljiva, ali možda ni ne trebaju biti. Dok je u Zekaeomovoj davnašnjoj uspješnici *S druge strane* neočekivanim padom reflektora uspijevao na trenutak poljuljati gledateljevo povjerenje u scensku iluziju, redatelj ovdje kao da se šali na vlastiti račun, implicitno poručujući kako se taj često pretenciozni, kazališni mehanizam ne bi trebao shvaćati odveć ozbiljno

Radnja predstave vrti se oko provjerenih elemenata Jelčićeve autorske poetike; obitelj, željeni ili neželjeni gosti, small talk, slabo prikrivene neuroze. *Moramo se malo šaliti, šta ćemo.* Za razliku od predstave *S druge strane*, ali i nešto recentnijeg komada *Ko rukom odnese* no iz zagrebačkog &TD-a, *Govori glasnije!* puno izravnije amplificira vlastiti politički stav; u središtu je priča o ženi, strankinji, Bosanki, koja u potrazi za poslom dolazi kod prijateljske obitelji u Hrvatsku, ali usprkos svemu u novoj

Marko Makovičić, Petra Svrtn, Jadranka Đokić, Nikša Butjier

sredini ostaje *druga*, nepoželjna, višak. U želji za direktnim društvenim komentarom, Jelčić se u ovoj predstavi mjestimično odmiče od svojstvenog mu *očudenog impresionizma*, i kreće se prema klasičnijem obliku političkog teatra, u kojem socijalni komentar ne ostaje implicitno prisutan, već jasno izgovoren. Kako se fragilni Jelčićev teatar ponaša pod pritiskom takvog estetskog zaokreta?

Nakon poduzetog antiiluzijskog uvoda *Govori glasnije!* razvija se u očekivanom smjeru, postupnim zagrijavanjem zahuktalog motora međuljudskih odnosa unutar naizgled svakodnevnih, emotivno *ispražnjenih* situacija. Suptilna glumačka umješnost, svojstvena gotovo svim Jelčićevim predstavama, osvaja i s Kerempuhove scene; Jadranka Đokić ulaže zamjetan trud u osušeno, filigranski precizno oblikovanje glavnog lica, istodobno brehtijanski obigravajući oko iluzije i uspijevajući biti emotivnim sidrištem cijele

Govori glasnije! puno izravnije amplificira vlastiti politički stav; u središtu je priča o ženi, strankinji, Bosanki

le priče. Uz protagonistkinju, na sceni su u tom, prvom dijelu i Nikša Butjier, glumac koji fraze s početka ovog teksta može učiniti poezijom ne radeći ništa posebno, u ulozi Svrtn koja lice žene i majke gradi iz drugog plana, više pažljivo osluškajući, nego izravno djelujući. No, glavninu goriva za pokretanje tog glumačkog motora daje briljantni Marko Makovičić u ulozi susjeda, čija je sumanutu rola seksualno sputanog konzervativca zaslužila vlastitu spin-off predstavu ili tv seriju, u maniri opusa Larryja Davida ili

Marko Makovičić, Petra Svrtn

Louisa C.K.-a. Makovičić na scenu ulazi s glumački povišenom temperaturom, histerično živčano skidajući i stavljajući jaknu, sjedajući i ustajući sa stolca, toliko intenzivno da se čini nemoguće da se taj tempo može opravdano zadržati, ili čak nadograditi. Pa ipak, njegov lik s nepodnošljivom lakoćom pokreće zbivanja na sceni, bivajući iznimno prisutan u suigri s drugima i uporan u konstantnim pokušajima da vlastitim monolozima zagospodari cjelinom. Makovičićev lik susjeda potpuno je sluden, blistavo propali čovjek na pragu (krize) srednjih godina, koji u uzorno izvedenom stand-upu vlastitu novootkrivenu sklonost ka ksenofobnim, konzervativnim idejama objašnjava kroničnim nedostatkom seksualnih odnosa. U maniri dobro poznatoj iz Jelčićevih ranijih predstava, u sjajno vođenom poetiziranom monološkom ekskursu, Makovičić ne uspijeva samo efektno poentirati ciničnom duhovitošću, nego

... glavninu goriva za pokretanje tog glumačkog motora daje briljantni Marko Makovičić u ulozi susjeda

i biti pogodeno društveno aktualan. Jelčićev teatar najbolje funkcionira kada prolazi *ispod radara*; precizno ocrtao, pritajeno nezadovoljstvo koje titra među likovima poput električnog napona. Gorko slatka, *domaćinska* maska zajedničkog suživota. Implicitna političnost koja se ne gradi deklamacijom, nego introspekcijom. Prvi dio komada *Govori glasnije!* klasični je Jelčić, s mrežom slojevitih odnosa; potresnom dinamikom između bračnog para, unutar koje Nikša Butjier razoružavajuće iskreno igra skicu raspada balkanske muškosti, te nagoviještenom, pomalo grotesknom aferom između žene i susjeda.

Ali, u tom stanju još je jedna osoba, koja toj sredini ne pripada. U drugom dijelu, redatelj se prije svega posvećuje priči tog lica, a estetski profil komada kreće prema nešto nesigurnijim vodama.

Raspadom obiteljske predstave u predstavi, nakon koreografirano živčanog sloma majke, scenu počinju posjećivati i drugi likovi, a tematski fokus okreće se na sudbinu Branke, žene kojoj se vlastiti status stranca svaki dan iznova potvrđuje na službeno razini, u scenama s utjecajnim odvjetnikom koji spretno ekvilibrira između prava i pravde, ali i na privatnoj ravni, u svakodnevnim, ne uvijek ružičastom suživotu s *udomiteljskom* obitelji. Možda baš zato što je riječ o iznimno važnom, sveprisutnom društvenom problemu zajednice s izraženim ksenofobnim tendencijama, redatelj u drugom dijelu predstave poseže za ponešto izravnijim strategijama politički aktivnog kazališta, koji fragilnu ravnotežu cjeline opasno narušavaju u ključnim trenucima. Dva emotivna vrhunca predstave, pseudoprivatan iskaz gađenja Jadranke Đokić prema šutljivoj, licemjernoj većini u kazališnoj publici/društvu, te završni, također gorki i angažirani monolog Petre Svrtnan,

tako se ne uspijevaju nametnuti kao istinski potresni scenski trenuci, u najvećem dijelu zbog ishitrenog redateljskog tretmana tih sekvenci.

Kada Oliver Frlić u predstavi 25.671 izravno napada šutljivu slovensku većinu zbog tretmana *Izbrisanih*, taj napad orkestriran je ciljanom dramaturškom pripremom materijala, koji cjelinu od početka usmjeravaju prema neizbježnom sukobu. U slučaju slično intoniranog iskaza Jadranke Đokić u *Govori glasnije!*, takav izbor čini se pomalo usiljenim, dramaturški *nepokrivenim* ispadom iz fragilne strukture, pa istinski važan sadržaj ostaje sputan nespretno odabranom formom. Poseban je problem završno obraćanje glumice Petre Svrtnan, u kojem je izvedba materijala svedena na emotivno povišenu recitaciju, uz glazbenu pratnju partizanskog evergreena *Bilečanka*, koja sceni daje pomalo pretenciozan prizvuk, neprispodobiv Jelčićevu redateljskom prosedeu. Uz dužno poštovanje prema plemenitoj namjeri, i odgovornom stavu prema društvenoj situaciji kojeg zauzima najnoviji Jelčićev komad, može se primijetiti kako je redateljska metoda ostala bez završne dramaturške dorade, prijeko potrebne

Petra Svrtnan, Vilim Matula, Nikša Buttjer

Nina Erak Svrtnan, Vilim Matula

kako bi predstava kao cjelina zasjala u punom sjaju.

Ostatak glumačke postave imao je težak zadatak nadopunjavanja prvog, organskog dijela cjeline, usprkos redateljskoj raspršenosti u posljednjoj trećini predstave. Damir Poljičak nenametljiv je i siguran u nezahvalnoj, šabloniziranoj ulozi odvjetnika, a doprinosi Nine Erak Svrtnan i Vilima Matule svedeni su na gotovo *cameo* uloge znatno mlađih likova, sina i njegove djevojke, koje iskusni glumci nose rutinirano i s mjerom, ali bez istinske obrane argumenta o tako netipičnom castu. Kostimografija Ane Paulić i scenografija Miljenka Sekulića u funkciji su redateljske odluke o *kolebljivom* teatru; ni slika iluzije, niti privid stvarnosti, u skladu s Jelčiću tipičnim *siromašnim* estetskim stremljenjima.

Govori glasnije! još je jedna Jelčićeva *nesigurna* priča, koja usprkos spomenutim nedostacima sadrži više istinskog kazališta po odgledanoj sekundi od većine ostalih predstava u zagrebačkoj kazališnoj ponudi. Redateljeva

Redateljjev zaključak kako kazalište nipošto ne treba shvaćati previše ozbiljno...

toliko puta isprobana metoda proizvodnje uistinu specifičnog kazališta i ovdje besprijekorno funkcionira na mikro planu sklapanja pojedinih scena, dok joj u široj slici nedostaje malo sigurnija dramaturška ruka, koja bi odvađnula precizniji omjer svakodnevnog emotivnog i socijalnog zaplitanja klasične *Jelčićane* i izravnog, društveno aktivnog angažmana. Redateljjev zaključak kako kazalište nipošto ne treba shvaćati previše ozbiljno, kao i potentno, temeljito kopanje po *kolektivnom svakodnevnom*, čine se kao istinski vrijedni suveniri koje gledatelj može ponijeti s nove Kerempuhove predstave. Čak i kad je tema gorka i kad je bitka za nju unaprijed izgubljena, lijepo je prisustvovati kazališnom činu koji ima snage i mašte za alchemiju stvaranja nečega iz gotovo ničega. *Moramo se malo šaliti, šta ćemo.*